

Biotopåterställande åtgärder i Värån, Torsby kommun

ref. nr. 623-843-2022

Sportfiskarna
Tel: 08-410 80 600
E-post: info@sportfiskarna.se
Postadress: Svartviksslingan 28, 167 39 Bromma
Hemsida: www.sportfiskarna.se

© Sportfiskarna 2022
Författare: Robin Lindgren
Omslag: Sportfiskarna
Tel: 070-42 42 035

Inledning

Föreliggande rapport redovisar resultatet av biotopåterställande åtgärder i Värån (6670028, 389738), Torsby kommun. Värån är ett relativt kort vattendrag som rinner från Vassjön, genom delar av Torsby och mynnar sedan ut i Ljusnan som rinner vidare till Fryken. I vattendraget finns bland annat öring (*Salmo trutta*) och flodpärlmussla (*Margaritifera margaritifera*) som har minskat kraftigt senaste åren (Värmlandsfiske, 2013). Ån har även varit föremål för återintroduktion av flodkräfta (*Astacus astacus*) som återfinns sporadiskt men är inte att betrakta som målart i detta projekt, delvis p.g.a. att även signalkräfta återfinns, längre upp i vattensystemet (SERS 2022).

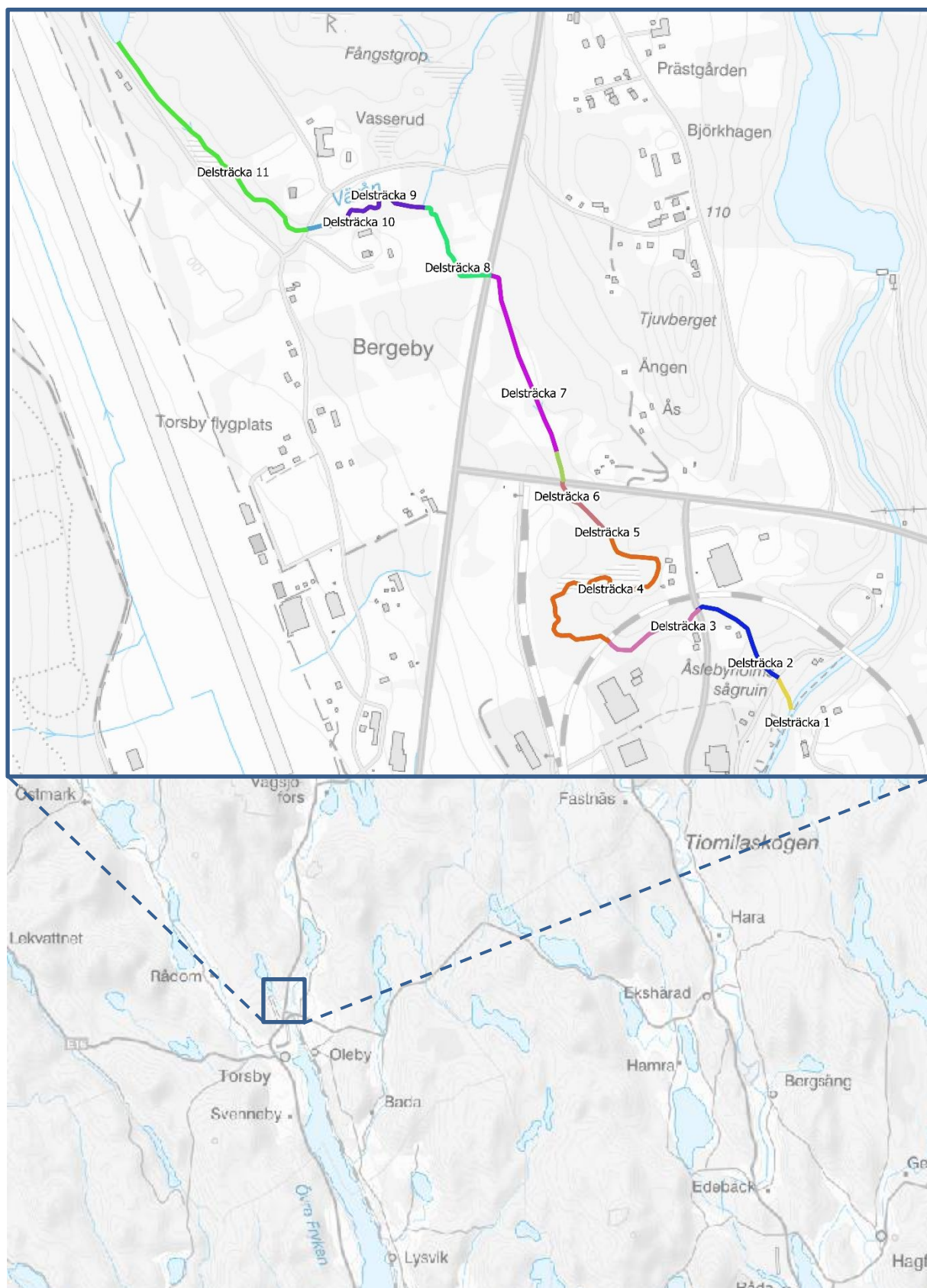
Bakgrunden till projektet är att Sveriges Sportfiske- och Fiskevårdsförbund, Sportfiskarna, under 2021 genomfört en förstudie (Lindgren 2021) för vattendraget, där lämpliga åtgärder presenterats för mark- och sakägare.

Överlag flöt arbetet på bra, två lågt prioriterade delsträckor, 4 och 7, (Figur 2) förblev helt utan åtgärder. Samtliga andra delsträckor blev åtgärdade i något varierande grad, men enligt förslagen som tidigare tagits fram. För mer detaljer om genomförda åtgärder längs varje specifik delsträcka, se nedan.

Vi kan också glädjande nog presentera några fynd som gjordes under arbetets gång (Figur 1). På delsträcka 1 hittades en flodkräfta strax nedströms vägtrumman under bryggargvägen, därtill kunde fynd göras av ca ett dussin flodkräftor på delsträcka 8 (Figur 2. Karta över berört område åtgärdssträckorna utritade.. Exakt antal flodpärlmusslor går inte att uttala sig om då vi valde att inte plocka alla vi såg, och det fanns även dammusslor i nära anslutning till sträckan.

Figur 1. Fynd under arbetets gång, t.v. en flodkräfta från delsträcka 1. T.h. flodpärlmusslor och dammussla från delsträcka 8.

Figur 2. Karta över berört område åtgärdssträckorna utritade.

Delsträcka 1 – Från mynningen till Ljusnan upp till trummorna vid bryggarvägen

Figur 3. Före/efterbilder på delsträcka 1.

Delsträcka 1 åtgärdades i enlighet med förstudiens förslag. Gällande den korta kanal som löper genom stenvallen mellan Ljusnan och Vårån gjordes inga åtgärder inom projektet. På plats kunde vi dock konstatera att viss mängd stenblock redan tillförts i den korta kanalen. Vem som gjort det och varför vet vi ej. Vi hade inte heller tillstånd att fälla träd längs med sträckan, därför tillfördes endast redan fallna träd som låg uppspolade på vid strandkanterna. Fältarbetet utformades för att i största möjliga mån minska störningen på musslorna. I korthet kan arbetsgången beskrivas som att blocken som återfördes vattenfåran placerades där inga eller väldigt få musslor fanns, i de fall enstaka musslor fanns på lämplig plats för det återförda blocket flyttades musslorna en mindre bit för att inte längre vara i farozonen. I enstaka fall placerades temporärt i en sump innan de återutsattes. De som sumpades återutsattes i närheten av eller på samma plats som tidigare. Totalt plockades och återutsattes 47 flodpärlmusslor av varierande storlek.

Delsträcka 2 – Från trummorna under bryggarvägen upp till bron vid vitsandsvägen

Figur 4. Den delvis avstängda kvill som fanns längs delsträckan öppnades upp, så att den höll vatten även vid lägre vattenföring.

Även delsträcka 2 åtgärdades i enlighet med vad som föresagits i förstudien. Dessvärre hade vi inte heller här tillstånd att fälla träd. Enstaka träd som spolats upp på stranden har istället lyfts ut. Längs sträckan finns fyra referenslokaler för flodpärlmussla, sträckorna 3 och 4 har åtgärdats, medan 5 och 6 lämnats orörda enligt önskemål som framkom under förstudien. Den delvis avstängda kvill som fanns i delsträckans nedre del åtgärdades genom att den längsta sidofåran öppnades upp, så att vatten kunde rinna genom fåran även vid normallåga flöden (Figur 4).

Därtill har en kortare sträcka strax uppströms referenssträcka 5 lämnats utan åtgärder. Anledningen till detta är att sträckan under sommaren förändrats genom grävning. Någon har byggt upp en enkel stenvall/damm och ser ut att ha försökt fördjupa fåran strax uppströms vallen (Figur 5). Även uppströms referenssträcka 6 lämnades sträckan orörd av försiktighetsprincip enligt önskemål som framkommit i förstudien.

Figur 5. Fördjupad/grävd sträcka på delsträcka 2, strax uppströms referenssträcka 5.

Fältarbetet utformades för att i största möjliga mån minnimera störningen på musslorna. I korthet kan arbetsgången beskrivas som att blocken som återfördes vattenfåran placerades där inga eller väldigt få musslor fanns, i de fall enstaka musslor fanns på lämplig plats för det återförda blocket flyttades musslorna en mindre bit för att inte längre vara i farozonen. I enstaka fall placerades temporärt i en sump innan de återutsattes. De som sumpades återutsattes i närheten av eller på samma plats som tidigare. Totalt plockades och återutsattes 85 flodpärlmusslor av varierande storlek.

Delsträcka 3 – Från bron vid vitsandsvägen upp till tågbron

Figur 6. Före/efterbilder på delsträcka 3. Notera dock att på de övre två bilderna skiljer vattenståndet. Detta beror på att den låga vattenhastigheten gjorde att grumlingskyddet dämde upp nivån något under arbetets gång.

Delsträcka 3 åtgärdades i enlighet med förslagen som presenterats i förstudien, med undantaget att vi inte heller här hade tillstånd att fälla några träd. Fåran är dock till stor del omgiven av lövträd och som det syns på bilderna tillförs träd kontinuerligt fåran på naturlig väg. Fältarbetet utformades för att i största möjliga mån minnimerade störningen på musslorna. I korthet kan arbetsgången beskrivas som att blocken som återfördes vattenfåran placerades där inga eller väldigt få musslor fanns, i de fall enstaka musslor fanns på lämplig plats för det återförda blocket flyttades musslorna en mindre bit för att inte längre vara i farozonen. I delsträckans början är ån kraftigare kanaliserad och djupare. Där plockades musslor i en något större zon runt det tänkta platsen för återförda block och placerades temporärt i en sump innan de återutsattes. De sumpade musslorna återutsattes i närheten av eller på samma plats som tidigare. Totalt plockades och återutsattes 63 flodpärlmusslor av varierande storlek.

Delsträcka 4 – Från tågbron upp till fastigheten Bergeby 1:25, ca 100m nedströms RV239

På delsträcka 4 hade åtgärderna låg prioritet i jämförelse med andra delsträckor och inga åtgärder genomfördes. En stor bidragande faktor till att inga åtgärder genomfördes var att vi inte hade tillstånd att fälla träd längs sträckan. Att tillföra framtransporterad ved bedömdes vara för dyr åtgärd sett till nyttan i detta skede. Därtill noterade vi att en ny bäverdamm måste dykt upp längs sträckan, då delsträcka 5 var märkbart indämd. Den eventuella dammens exakta placering undersöktes inte.

Delsträcka 5 – Vårn inom Bergeby 1:25, strax nedströms RV 239

Delsträcka 5 åtgärdades i enlighet med förslagen i förstudien. Ved tillfördes i sträckans nedre del, medan de översta 25m, närmast RV239, lämnades orörda av försiktighetsprincip, enligt önskemål som framkommit i förstudien. På bilderna syns också att vattenståndet är betydligt högre i år än det varit tidigare. Högst troligt finns en nybyggd bäverdamm längre ner på delsträcka 4.

Figur 7. På delsträcka 5 tillfördes ved som enda åtgärd.

Delsträcka 6 – Från RV 239 upp till våtmarkens utlopp

Figur 8. Före/efterbilder på våtmarksutloppet på delsträcka 6.

Delsträcka 6 åtgärdades även den i enlighet med förslagen framtagna i förstudien. Mycket stenmaterial tillfördes åfåran, men stora mängder finns ännu kvar uppe på land. När blocken är så pass nytillförda rinner mycket av vattnet fortfarande under och mellan blocken, vilket vid lågflöde kan skapa vandringshinder. På sikt kommer de nedersta hålrummen att läggas igen av sediment skapa en naturlig bottenhöjning. Vår rekommendation är att återbesöka platsen om några år för att eventuellt fortsätta återuppbyggandet av våtmarkens naturliga basnivå. Fältarbetet avslutades med att tillföra ved (Figur 9).

Figur 9. Våtmarksutloppet på delsträcka 6 efter att ved tillförts.

Innan fältarbetet påbörjades på platsen inventerades den noggrant efter eventuella musslor. Inga musslor kunde dock hittas på platsen.

Delsträcka 7 – Våtmarken mellan RV 239 och E16/E45

På delsträcka 7 hade åtgärderna låg prioritet och inga åtgärder genomfördes. Största anledningen till detta var att vi valde att prioritera andra sträckor och dels för att det dykt upp fler bäverdammar som både försvårade åtkomsten, och till viss del minskade behoven av åtgärder.

Delsträcka 8 – Från E16/E45 upp till sammanflödet med bäcken på Bergeby 1:21

Figur 10. Före-/efterbilder från nedre delen av delsträcka 8

Delsträcka 8 åtgärdades även den i enlighet med förslagen framtagna i förstudien. Längs hela delsträckan tillfördes ved. De nedersta dryga 50m, dvs nedströms fjolårets elfiskelokal (6674557-

1344359 ovan halvtrumma), fick en måttlig mängd sten återförd. Längs denna sträcka hittades en handfull musslor. Oklart om det eventuellt kan vara samma plats som det tidigare rapporterats om under 2018 (Jansson 2019), då kartbilden inte stämmer helt med våra egna fynd. Totalt hittades ca 14 musslor varav 6 plockades upp för inspektion. 4 av dessa 6 var flodpärlmusslor och två var dammusslor. De musslor som inte plockades märktes ut och undveks vid åtgärdsarbetet. De som plockats återutsattes på samma plats som de plockats.

Figur 11. Ved som tillförts på samma plats som nedersta bilderna i Figur 10

Figur 12. Före-/efterbilder av de mittersta 50m på delsträcka 8

De mittersta knappa 40m av delsträcka 8 var relativt fri från musslor. En flodpärlmussla fanns precis uppströms den halvtrumma/bro som startar fjolårets elfiskelokal (6674557-1344359 ovan halvtrumma), och en dammussla hittades ca 40m längre uppströms. Sträckan mellan musslefynden fick en riklig mängd sten återförd, men precis som på delsträcka 6 finns mer material kvar att jobba med i framtiden. På de översta 50m av delsträcka 8, uppströms dammusselfyndet tillfördes ingen sten, endast ved.

Figur 13. Ved som tillförts delsträcka 8. Samma fotovinkel som nedersta bilderna i Figur 12.

Delsträcka 9 – Från mynningen av bäcken på Bergeby 1:21 upp till ca 50m nedströms bergebyvägen.

Figur 14. Före-/ efterbilder för delsträcka 9. De översta två bilderna vid tillförsel av sten, de nedersta två vid tillförsel av ved.

Delsträcka 9 åtgärdades i enlighet mer förslagen i förstudien. Längs sträckan fanns inte jättemycket material att jobba med. De kortare sektioner som åtgärdades inventerades efter musslor innan arbetet togs vid. Inga musslor kunde hittas vid inventeringen. De enstaka block som återfanns tryckta mot stranden längs sträckan, flyttades ut, för att bryta huvudströmmen och hjälpa vattendraget att bredda ut, såväl som sänka vattenhastigheten. Bristen på rensmaterial gjorde att en betydande del ved istället tillfördes åfåran.

Delsträcka 10 - Precis nedströms Bergebyvägen

Figur 15. Före-/efterbilder på delsträcka 10.

På delsträcka 10 genomfördes åtgärder i enlighet med förslagen framtagna i förstudien. Innan åtgärdsarbetet togs vid inventerades hela sträckan efter musslor. Inga musslor kunde hittas. Relativt mycket stenmaterial tillfördes åfåran, till största del från vänstra stranden för att visa hänsyn mot det kulturminne som gömmer sig på högra sidan. Fortfarande finns stora mängder sten kvar på land. Den vägtrumma som finns i sträckans övre del blev måttligt upptrösklad, men är fortsatt ett partiellt hinder, till största del på grund av trummans längd och lutning.

Figur 16. Foto efter att ved tillförts delsträcka 10.

Delsträcka 11 – Från Bergebyvägen upp till Vassjön

Längs delsträcka 11 lämnades inga konkreta åtgärdsförslag i förstudien. Därmed har heller inte några åtgärder genomförts.

Uppföljning och skötsel

Ingen av mark- eller sakägarna behöver känna något ansvar för att varken följa upp eller sköta åtgärderna på något sätt framöver. Uppföljning är alltid att rekommendera, men Sportfiskarna kan ansvara för att besöka ån löpande under kommande år och se om det kan bli aktuellt med framtida justeringar eller fortsatt åtgärdsarbete.

Avslutande

Projektet har genomförts med huvudfinansiering från Länsstyrelsen i Värmland via anslaget 1:11, åtgärder för havs- och vattenmiljön. Såväl som delfinansiering av Naturskyddsföreningen genom försäljning av el märkt med Bra Miljöval. Vi vill även rikta ett stort tack till alla berörda mark- och sakägare som både bidragit med synpunkter och varit vänliga nåt att tillåta åtgärdernas genomförande.

Referenser

- Jansson, T. 2019. SLUTRAPPORT VÄRÅN, Norsälvens vattenråd.
- Lindgren, R. (2021) Förslag på biotopåterställningsplan i Värån, Torsby kommun. Sveriges sportfiske och fiskevårdsförbund. ref. nr. 623-863-2021
- Länsstyrelsen i Jönköpings län (2017) Biotopkartering vattendrag. Metodik för kartering av biotoper i och i anslutning till vattendrag. Februari, 2017. Meddelande nr 2017:09
- Svenskt elfiskeregister – SERS. 2022. Sveriges lantbruksuniversitet (SLU), Institutionen för akvatiska resurser.
<http://www.slu.se/elfiskeregistret> [2022-01-28]
- Värmlandsfiske (2013, 11 november) *Försvunna flodpärlmusslor i Värån, Torsby kommun*
<http://varmlandsfiske.se/2013/11/forsvunna-flodparlmusslor-i-varan-torsby-kommun/>